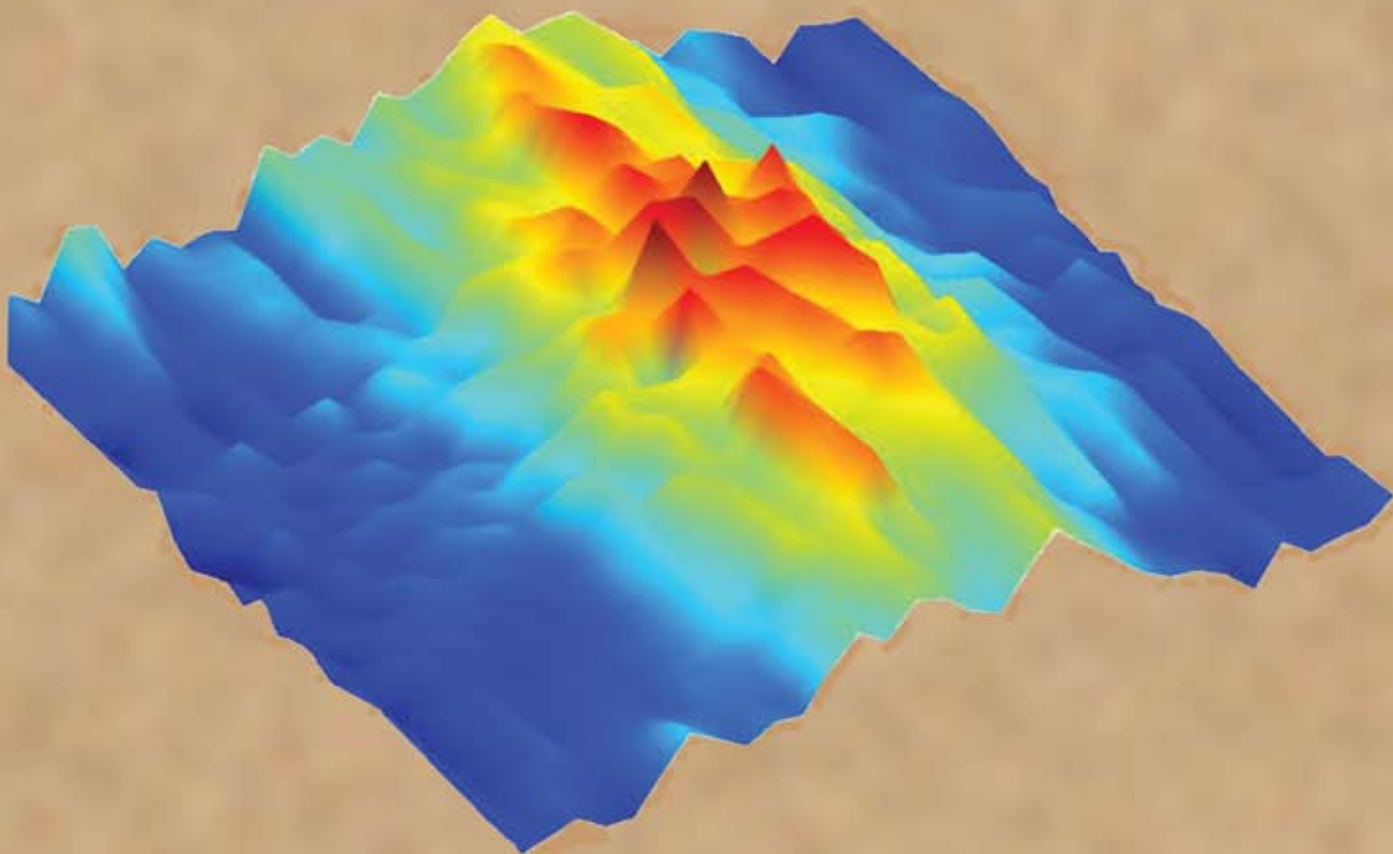

NOVICE IJS

Interno glasilo Instituta "Jožef Stefan"

Številka 141, januar 2009

Izobražen je tisti človek, ki ve, kje bo našel tisto, česar ne ve.

Georg Simmel

**Božično-novoletni sprejem ~ Utemeljitev Zoisovih nagrad in priznanj ~ Poročila in prispevki ~
Fotografska razstava Lada Jakše ~ Razstava akademskega slikarja Silvestra Plotajsa Sicoea**

Prispevki

<i>Slavnostni govor direktorja IJS, 10. 12. 2008</i>	<i>3</i>
<i>Utemeljitev Zoisovih nagrad in priznanj ter Puhovih priznanj za leto 2008</i>	<i>7</i>
<i>Vizualizacija medkristalnih napetostnokorozijskih razpok</i>	<i>9</i>
<i>Informacijska družba spreminja svet</i>	<i>12</i>

Odmev

<i>K Pogovoru o ustvarjalnosti</i>	<i>13</i>

Dogajanje na IJS

<i>Poročilo s 153. 154. in 155. seje Znanstvenega sveta IJS</i>	<i>14</i>
<i>Kaj je novega v skladišču</i>	<i>15</i>
<i>Prišli–odšli</i>	<i>17</i>
<i>Obiski po odsekih</i>	<i>18</i>

Kulturno dogajanje na IJS

<i>Odprtje fotografske razstave Lada Jakše</i>	<i>19</i>
<i>Odprtje razstave del akademskega slikarja Silvestra Plotajsa Sicoea</i>	<i>21</i>

Odnosi na delovnem mestu

Zadnjič sem se po dolgem času spet peljala z avtobusom mestnega prometa, kjer sem nehote prisluhnila pogovoru dveh študentov, ki ju po pogovoru sodeč čaka le še zagovor diplome. Seveda je beseda tekla o bodoči službi in kaj pričakujeta od nje. Na prvo mesto sta postavila dvoje: zanimivo in ustvarjalno delo ter dobre medčloveške odnose, saj po njunem prepričanju velja: Če hočeš dobro delati, se moraš v službi tudi dobro počutiti. Kako prav imata, sem pomislila ob tem. Meja med dobrimi in slabimi odnosi je zelo tanka, a pogosto je to odvisno le od nas.

Polona Umek

Novice IJS, glasilo Instituta "Jožef Stefan"

Urednika: dr. Polona Umek in Marjan Verč, univ. dipl. inž. el.

Lektor: dr. Jože Gasperič

Naslovnica: Slika predstavlja intenziteto nevtronskega sipanja v recipročnem prostoru na monokristalu $\text{FeTe}_2\text{O}_5\text{Br}$. Opažen širok vrh ponazarja razpršeno sipanje, ki je posledica magnetne ureditve kratkega dosega tik nad prehodom v magnetno urejeno stanje. Avtor slike je Matej Pregelj, univ. dipl. fiz., F5.

Fotografije: Marjan Smerke in avtorji prispevkov

<http://www-novice.ijs.si>, e-pošta: novice@ijs.si. Tisk: Grafika M, fotoliti: Fotolito Dolenc

Ponatis vsebine je dovoljen z opombo, da gre za prispevek iz Novic IJS.

Članke, predloge in pripombe lahko pošljete po e-pošti: novice@ijs.si.

Za vsebino strokovnih in (poljudno)znanstvenih člankov odgovarjajo avtorji.

ISSN 1581-2175

SLAVNOSTNI GOVOR DIREKTORJA IJS, 10. 12. 2008

Dragi prijatelji Instituta,

vedno mi je najtežje pripraviti novoletni nagovor iz razloga, ker Institut deluje na preširokem področju, da bi človek mogel omeniti vse dosežke enega leta. Ko jih nekaj izbereš, spoznaš, da je še mnogo drugih, ravno tako imenitnih in ravno tako pomembnih.

V začetku leta 2008 smo izvedli evalvacijo Instituta za zadnja tri leta do vključno leta 2007. V tem obdobju je Institut povečal prihodke za 25 %, in to pretežno s projekti s trga. Za 30 % smo povečali prihodke iz projektov za gospodarstvo in za 160 % iz projektov v okvirnih programih Evropske skupnosti. Leta 2007 je Institut izvedel 234 projektov za gospodarstvo in druge neposredne uporabnike. Povečalo se je letno število mladih raziskovalcev pri Javni agenciji za raziskovalno dejavnost od 24 na 44. In kljub temu da je Institut povečeval svoje financiranje predvsem pri razvojnem in aplikativnem delu, pa tudi obseg znanstvenih dosežkov ni upadel. Kaj upadel? Število objav v pomembnih mednarodnih revijah se je povečalo za 22 %, letno število citatov Instituta v teh revijah pa za 60 %. Tako je Institut citiran kar 7000-krat na leto, in to kljub temu da velik del Instituta obsegajo tehniške vede, kjer je značilno, da je manjšega pomena.

Če želim kaj reči o iztekajočem se letu 2008, ne morem mimo tega, da je bilo nenavadno in različno od let, ki se jih spomnim po letu 1992. Ali lahko danes kdo verjame, da je pomemben slovenski časopis v začetku tega leta še zapisal z velikim naslovom, da potrebujemo v Sloveniji več bank in zavarovalnic, ker da bomo tako dosegali večjo dodano vrednost? Preberite naslove tega časopisa nekaj mesecev kasneje, kaj menijo sedaj o bankah in zavarovalnicah. Predvidevam pa, da bo leto 2009 še bolj nepredvidljivo in težko. Ko nas je obiskal predsednik uglednega finskega inštituta VTT, je glede prihajajočega leta ironično izrazil svoje slabe občutke, rekoč, da naj se veselimo zdaj, ker bo leto 2010 še slabše.

V raziskovalni sferi že več let ugotavljamo, da je potrebno prenoviti zakon, urediti plače raziskovalcev in sistemizacijo, da financiranje močno zaostaja za razvitimi, da imamo upravne odbore, katerih večino članov imenuje vlada. Pred dnevi me je dr. Peter Prelovšek opozoril na naslednji zapis: "Problematika organizacije znanstvenih inštitutov je bila ena od osrednjih točk seje slovenske vlade, člani slovenske vlade so se soočili z dejstvom, da smo v zaostanku

za razvitim svetom ... Iz sklepov so izvzeli predlog o pravilnikih o plačah in sistemizacijah, saj naj bi počakali do sprejetja novega zakona ... Vodenje raziskovalnih ustanov bodo prevzeli organi družbenega upravljanja (upravni odbori), ki bodo sestavljeni iz večinskega dela, ki ga imenuje ustanovitelj, in manjšinskega dela predstavnikov ustanove." Gre za odlomek iz knjige Življenje in delo Antona Peterlina, ki se nanaša na leto 1957!

Letos smo slavili stoletnico rojstva akademika Antona Peterlina, znanstvenega utemeljitelja in organizatorja našega Instituta. Slovesno akademijo smo organizirali 25. septembra, isti dan pa je izšla tudi knjiga Življenje in delo, ki sta jo izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter naš institut. Knjiga je prepletena zgodba o Antonu Peterlinu, o fiziki na Slovenskem, o političnih dogajanjih v tistih časih in seveda o nastajanju Instituta "Jožef Stefan". Delo je obsežno in ima mnogo avtorjev; poimensko se zahvaljujem akademiku Saši Svetini, a zahvala gre prav vsem.

Na Institutu je v letu 2008 potekalo še mnogo drugih pomembnih domačih in mednarodnih dogodkov, znanstvenih konferenc in drugih srečanj. Obiskali so nas pomembni znanstveniki in visoki uradniki iz tujine, predvsem Evropske komisije. Omenim

lahko, da je mednarodni znanstveno-tehnološki center na Institutu organiziral konferenco o sodobnih tehnologijah, ki sta se je udeležila med drugimi uglednimi gosti evropski komisar dr. Janez Potočnik ter pomočnik direktorja direktorata za raziskave pri Evropski komisiji dr. Zoran Stančič.

Verjamem, da se, poleg z znanstvenimi dosežki, uspeh raziskovalnega inštituta meri tudi v obsegu in rezultatih sodelovanja z gospodarstvom in drugimi našimi partnerji. Podjetij, s katerimi smo sodelovali v letu 2008, je dolga vrsta. Posebej želim navesti tiste, s katerimi je bilo letos morda največ aktivnosti na skupnem inštitutnem nivoju. Z Gorenjem poteka več projektov kot rezultat skupnega prizadevanja. Skupaj s Petrolom, Domelom, Ineo, Kemijskim inštitutom in drugimi smo ustanovili Center za vodikove tehnologije, obiskali so nas vodilni delavci podjetja Danfoss, izmenjali smo si obiske tudi z vodstvom podjetja ETA Cerklno in se dogovorili za ustanovitev skupnega virtualnega inštituta, vse v cilju večjega povezovanja. Ne gre pozabiti še na mnogo drugih podjetij, z najmanjšimi nas povezuje Obrtna zbornica Slovenije.

Naši sodelavci so tudi v tem letu prejeli več domačih in mednarodnih nagrad. Vsem iskreno čestitam, posebej pa naj omenim Zoisove nagrajence. Z velikim zadovoljstvom sem prejel informacijo, da je Zoisovo nagrado za življenjsko delo prejel častni član Instituta akademik prof. dr. Robert Blinc, Zoisovo nagrado za vrhunske dosežke je prejel prof. dr. Peter Križan, ki je prav te dni na Japonskem, kjer sodeluje v skupini, povezani z Nobelovo nagrado iz fizike za leto 2008. Zoisovo priznanje za pomembne dosežke je prejel doc. dr. Denis Arčon, Puhovo priznanje pa dr. Gregor Dolanc. K našim nagrajencem morem prišteti tudi uglednega znanstvenika, sina Antona Peterlina, prof. Matijo Peterlina, ki je prejel priznanje ambasador znanosti. Prof. Peterlin razvija odlične povezave s slovenskimi raziskovalci na Institutu in na Univerzi v Ljubljani. Dva od letošnjih Zoisovih nagrajencev

sta tudi prejemnika zlatega znaka Jožefa Stefana v preteklih letih.

Predsednik republike dr. Danilo Türk je letos podelil članom Inženirske akademije Slovenije častne listine, med katerimi je devet sodelavcev našega instituta. Z veseljem povem, da je Mednarodna podiplomska šola Jožefa Stefana podelila Valvazorjevi medalji mag. Franju Bobincu in Ivanu Atelšku iz Gorenja, našima velikima prijateljema, podpornikoma in vrhunskima gospodarstvenikoma.

Rad bi poudaril, da se sodelovanje z Mednarodno podiplomsko šolo Jožefa Stefana uspešno pogloblja in širi, in sicer tako s šolo samo kot z njenimi ustanoviteljicami. Šola ima danes že 220 podiplomskih študentov. Širi se sodelovanje z Univerzo na Primorskem, medtem ko je že utečeno dobro sodelovanje z Univerzo v Novi Gorici ter, seveda, z Univerzo v Ljubljani. Tukaj naj omenim Fakulteto za matematiko in fiziko, Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo, Fakulteto za elektrotehniko, Fakulteto za računalništvo in informatiko. Tradicionalno uspešno je sodelovanje z drugimi raziskovalnimi inštituti: s Kemijskim inštitutom, z Nacionalnim inštitutom za biologijo in drugimi, s katerimi delimo lepe in trde čase. Pred nedavnim sem poslušal predavanja na nekem simpoziju o materialih na Institutu »Ruđer Bošković« in sem se seznanil s kar nekaj skupnimi projekti naših mlajših sodelavcev s Kemijskim inštitutom, kar mi je bilo v veliko veselje.

Mednarodno sodelovanje je naša premisa. Letno izvede Institut okrog 110 projektov v 6. in 7. okvirnem programu Evropske komisije, kar skupaj z drugimi mednarodnimi projekti, ki jih je po številu še mnogo več, pomeni že 15 % naših prihodkov. Obseg sredstev iz mednarodnih projektov se je v zadnjih treh letih povečeval kar za 50 % letno.

Naj omenim, da smo nedavno podpisali še en mednarodni memorandum o sodelovanju, tokrat s korejskim inštitutom Korean Institute of Material Sciences. Slavnostni podpis je potekal na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pred kakšnim mesecem dni. Na Institutu je potekalo tudi srečanje s češkimi raziskovalci v organizaciji češkega veleposlaništva. Veliko priznanje za naš Institut je bilo, da smo letos organizirali sestanek »executive boarda« velikega evropskega združenja raziskovalnih inštitutov EARTO, na katerem je sodeloval tudi evropski komisar Potočnik. Ob tem sestanku, ki se ga je udeležilo okrog dvajset predsednikov in direktorjev pomembnih evropskih inštitutov (kot npr.

predsednika finskega VTT in nizozemskega TNO ter podpredsednik nemških Fraunhoferjevih inštitutov), je potekal tudi enodnevni simpozij na temo vloge raziskovalnih inštitutov v Evropi.

Trdim, da morata politika in znanost sodelovati v skupno dobro ljudi, naravno pa je, da stojita na različnih pozicijah. Nedavno sem prebral anekdoto o Isaacu Newtonu, ki je preživel svoj čas zatopljen le v svoje znanstveno delo. Ko so ga imenovali v parlament kot predstavnika univerze, se ni veliko menil, kaj se tam dogaja. Le enkrat je javno spregovoril, rekel je, da je v dvorani prepil. Podobno smo tudi mi dokaj nerodni s politiko, kljub temu pa nam je uspelo sodelovati z njenimi najpomembnejšimi predstavniki, s predsednikom države, predsednikom vlade, z ministrico MVZT in novim ministrom MVZT, ki nas je že prvi teden po nastopu kar trikrat obiskal, z ministrico za zdravje, ministri za obrambo, šolstvo in gospodarstvo. Obiskal nas je tudi argentinski minister za visoko šolstvo in znanost.

Rad bi se zahvalil za korektno sodelovanje tudi prijateljem na Javni agenciji za raziskovalno dejavnost, Tehnološki agenciji, Upravi za jedrsko varnost, Agenciji za radioaktivne odpadke in drugim. Research and Technology Agency pri NATU nam je ob obisku svojih predstavnikov podelila plaketo. Evropska obrambna agencija pa je organizirala industrijski dan na našem inštitutu po zaslugi našega mednarodnega renomeja.

Sledim duhu Antona Peterlina in Jožefa Stefana, ko trdim, da Institut ni in ne more biti samo znanstveno, temveč je tudi pomembno kulturno središče. Tudi letos smo v sodelovanju z ministrstvom za kulturo organizirali v naši galeriji vrsto razstav izvrstnih in nadvse pomembnih slovenskih avtorjev. Na Pogovoru o ustvarjalnosti smo gostili velikega Slovenca, vrhunskega slovenskega pisatelja ali »nadpisatelja«, kot je zapisal neki italijanski kritik, Borisa Pahorja. V pogovoru sta sodelovala tudi D. Jančar in B. Žekš

(ki je danes minister za Slovence po svetu). V veselje mi je, da se je na tem pogovoru veliko govorilo o Antonu Peterlinu in o tem, da je znanost del naše kulture in izraz slovenske identitete.

A k vsemu pozitivnemu moram letos dodati tudi nekaj grenkih razmišljanj. Kljub temu da si je Slovenija v svojih razvojnih resolucijah glede na libbonske

smernice zadala visoke cilje, pa ugotavljam, da na znanstvenem in tehnološkem področju za njimi krepko zaostajamo. Spomladi sem bil naprošen, da napišem podlago za izdelavo ocene realizacije Nacionalnega RR-programa. Dokument je obležal v predalu tam nekje na Erjavčevi. Dejstvo je, da naš raziskovalec za enak projekt pridobi iz nacionalnih virov v povprečju dva- do štirikrat manj sredstev glede na avstrijskega kolega, naša najdražja cena raziskovalne ure je nižja od ure, ki nam jo zaračuna najugodnejši ponudnik za kidanje snega.

To pomeni, da se raziskovalci ne ukvarjamo dovolj s presežki, s tekmovanjem in sodelovanjem z našimi kolegi po svetu, z izmenjavo v evropskem prostoru, s kvalitetnim raziskovalnim delom, s prenosom dosežkov v prakso, temveč veliko časa porabimo za ukvarjanje s samim seboj in z reševanjem vsakodnevnih eksistenčnih težav.

Včasih nam očitajo, da preide premalo raziskovalnih rezultatov v gospodarstvo. V odgovor zadostuje dejstvo, da sredstev, ki bi povezovala znanost in gospodarski razvoj, v Sloveniji ni. V uspešnih državah je prav tu največ denarja. Kje pa naj potem raziskovalci in razvojni inženirji iz gospodarstva najdejo priložnosti, da bi se povezali? Prav tistim raziskovalcem, ki so temu navkljub danes v tehnološkem razvoju in razpeti med znanostjo in gospodarstvom, so sedanja leta najtežja. Najmanj imajo družbenega priznanja, najmanj sredstev za svoje delo in najbolj so na udaru z ene in druge strani, opravljajo pa morda najbolj dragoceno delo. Prav ti so dandanes tudi najbolj obupani in si zaslužijo moje javno priznanje.

Druga skrajnost pa je, da se na znanost, originalnost, inovativnost, ustvarjanje gleda predvsem utilitaristično, češ, kar se ne da pojesti danes, nima prave vrednosti. Kar naprej se v javnosti razpihujejo nepomembni problemi, živce nam parajo z bedarijami in debatami o vreli kaši. Kolikokrat smo na TV v zadnjem letu kaj slišali o znanosti, o tehnološkem

razvoju, koliko so o tem govorili v času predvolilne kampanje? Prepričan sem, da je treba prav znanost in tehnološki razvoj postaviti v središče pozornosti in dogajanja v Sloveniji. Zdaj je to še mnogo bolj važno kot kdaj koli prej. To smo dolžni storiti vsi: raziskovalci, gospodarstvo, država s svojimi institucijami, predvsem z vlado in s parlamentom, in javnost, torej tudi mediji. Nihče od omenjenih nima pravice, da se iz tega izvzame.

V tej naši državi bi vsi radi delali tako kot doslej, radi bi pa imeli drugačne rezultate!

Pri tem je treba dojeti, da bistvo ustvarjanja ni samo v neposredni in takojšnji ekonomski koristi, ustvarjanje je dolgoročen in senzibilen proces, ki teži k napredku posameznika in družbe v celoti in ga lahko označim z besedami Draga Jančarja, da je treba sprejeti tudi to, da umetnost mora narediti kaj nemoralnega in znanost kaj nekoristnega. Le zato je sploh umetnost lahko umetnost in znanost lahko znanost. Sicer ju že zdavnaj ne bi bilo in bi imeli le nekakšno kitajsko kulturno revolucijo. Brez svobode, pa tudi brez odgovornosti, ni napredka, ne tu in ne kjer koli drugje.

Letos nas je dosegla tudi precej nerodna uskladitev plač v javnem sektorju. To je proces, ki bo trajal še kar nekaj časa. Strahu in nezadovoljstva je bilo veliko, moram pa reči, da so naši sodelavci nastalo zmešnjavo sprejemali potrpežljivo, z dostojanstvom in izjemno korektno.

In kot da to še ni dovolj, vstopamo zdaj v globalno finančno in gospodarsko krizo. Na pogovoru s predsednikom države pred enim tednom mi je ta dejal, da časi ne bodo lažji, bodo pa drugačni. Podobno misel je izrekel tudi komisar Potočnik, ko se je udeležil odbora evropskih inštitutov. Upam, da kriza ne bo tako huda, kot je (v nekem drugem kontekstu) zapisal italijanski pisatelj Primo Levi: Kdor je prišel iz nje, je v resnici ni videl, kdor jo je zares videl, pa ni nikoli prišel iz nje.

V težkih časih, ki prihajajo, pa moremo polovico prispevati že s pozitivnim in konstruktivnim načinom. Torej, da trdo delaš in vzdržuješ pozitiven, širokosrčen in odgovoren odnos do dela, do svojega poslanstva in do vseh okrog sebe ter da, kot pravi tudi Anton Peterlin v svoji avtobiografiji, zaustavljaš tiste, ki netijo nezadovoljstvo.

Na kraju, gospe in gospodje, prijatelji, dovolite, da vam in vašim družinam želim tople božične praznike in naj bo v prihajajočem letu čim več pozitivnega. Verjetno bi vam zdaj moral zaželeti še kaj bolj spodbudnega, pa sem bom raje držal svojega prepričanja, da veljajo besede, ki jih ne izrečeš, več od onih drugih.

Bistvo časa, v katerega vstopamo, ni v finančni ali ekonomski krizi, gre za krizo pravih vrednosti, ne samo vrednot. Zato naj končam z besedami, ki jih je zapisal veliki humanist, prav gotovo v svetu najbolj slišani Slovenec, človek, pred katerim se priklonijo najvišje evropske avtoritete, Boris Pahor: »Da bi končno prišla ta svoboda, ki je svoj živi dan nisem okusil. In je ne okušam. O kateri si ne predstavljam, kakšna je.«

Jadran Lenarčič

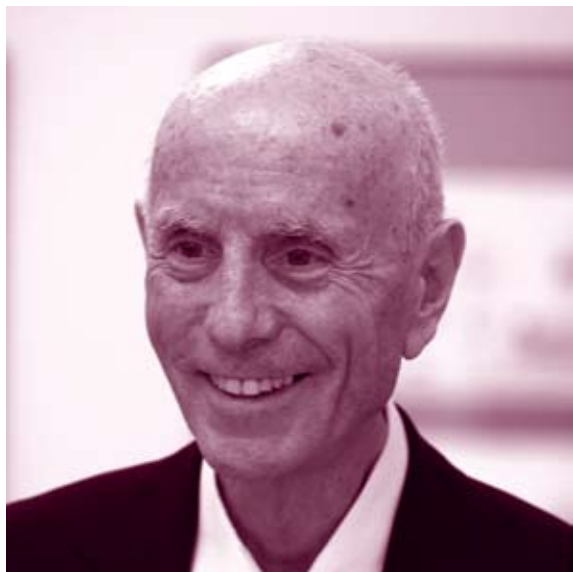
UTEMELJITEV ZOISOVIH NAGRAD IN PRIZNANJ TER PUHOVIH PRIZNANJ ZA LETO 2008

V prejšnji številki Novic smo objavili kratek prispevek o prejemnikih Zoisovih nagrad in priznanj ter Puhovih priznanj za leto 2008. Tokrat objavljamo še utemeljitve za tiste nagrajence, ki so zaposleni na Institutu oziroma z njim tesno sodelujejo.

Akademik prof. dr. Robert Blinc

Zoisova nagrada za življenjsko delo na področju fizike trdne snovi

Akademik prof. dr. Robert Blinc je naš vodilni strokovnjak na področju fizike kondenzirane snovi. Osrednja tematika njegovega raziskovalnega dela je uporaba metode jedrske magnetne resonance pri

študiju faznih prehodov. Kot se je v svetu usmeritev raziskav premikala od popolnoma urejenih sistemov (kristalov) preko delno neurejenih kristalov in tekočih kristalov do tekočin in kondenziranih snovi z zamrznjenim neredom, se je premikala tudi

raziskovalna usmeritev dr. Blinca od reda proti neredu, osnovna raziskovalna metoda pa ostaja jedrska magnetna resonanca. Prve pomembne in odmevne študije so bile posvečene analizi vodikove vezi v kristalih, potem pa je s sodelavci prešel na feroelektrične kristale, tekoče kristale, protonska in devteronska stekla, na organske feromagnete itd. Na teh področjih je dr. Blinc objavil ogromno število zelo odmevnih člankov (več kot 650 člankov in več kot 14 000 citatov), veliko tudi v prav najuglednejših svetovnih revijah, ter nekaj pomembnih knjig, med njimi dve obsežni monografiji, izdani v tujini, s prevodi iz angleščine v druge jezike. Naravna posledica tega je ogromno število (več kot 110) vabljenih predavanj na velikih mednarodnih znanstvenih srečanjih ter zelo aktivno sodelovanje v mednarodnih strokovnih organizacijah in v vrsti mednarodnih projektov. Zaradi potrebe po celovitem obravnavanju problemov se je v laboratoriju dr. Blinca poleg jedrske magnetne resonance razvilo še mnogo komplementarnih eksperimentalnih metod. Nastal je laboratorij, ki mu ni para v tem delu Evrope, je pa tudi svetovno konkurenčen ter aplikativno uspešen. Dr. Blinc je vzgojil 35 doktorjev znanosti na področjih svojega delovanja in zgradil uspešno raziskovalno skupino, ki se ponekod imenuje ljubljanska šola fizike.

Prof. dr. Peter Križan

Zoisova nagrada za vrhunske dosežke na področju fizike osnovnih delcev

Dr. Križan je redni profesor na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani ter znanstveni svetnik na Institutu »Jožef Stefan«. Več kot dve desetletji raziskuje lastnosti mezonov B. Prav njegov mednarodni ugled, ki si ga je pridobil z načrtovanjem tovrstnih raziskav, mu je omogočil, da se je s skupino slovenskih raziskovalcev leta 2001 priključil skupini BELLE na asimetričnem trkalniku elektronov

in pozitronov v laboratoriju KEK na Japonskem. V kratkem času se je pod njegovim vodstvom slovenska skupina uveljavila v mednarodni skupini, v kateri je danes 380 znanstvenikov iz 55 institucij. V skupini je prevzel pomembne dolžnosti in je od leta 2002 član njenega ožjega vodstva.

Znanstveno delo profesorja Križana in njegovih sodelavcev obsega meritve kršitve simetrije CP med

mešanjem nevtralnih mezonov B, meritve direktne kršitve simetrije CP v razpadih mezonov B, meritve velikosti matričnih elementov $|V_{cb}|$ in $|V_{ub}|$ prek semileptonskih razpadov mezonov B ter meritve redkih razpadov mezonov B. Znanstveni izsledki pomenijo nova dognanja pri razumevanju asimetrije med snovjo in antisnovjo v vesolju, zato ni čudno, da so izsledki raziskav objavljeni v najuglednejših znanstvenih revijah. Še več, skupina BELLE je veliko prispevala k eksperimentalni potrditvi teoretičnega modela asimetrije, za katerega je bila letos podeljena Nobelova nagrada za fiziko.

Znanstveni dosežki profesorja Križana so velik prispevek slovenske znanosti v zakladnico svetovnega znanja ter so pripomogli k uveljavitvi slovenske znanosti in slovenske eksperimentalne fizike delcev v mednarodnem prostoru.

Doc. dr. Denis Arčon

Zoisovo priznanje za pomembne dosežke na področju fizike trdne snovi

Dr. Denis Arčon je docent na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani ter znanstveni sodelavec Instituta »Jožef Stefan«. V zadnjem obdobju je preučeval lastnosti fulerenov. Te snovi, zgrajene iz molekul C₆₀, so lahko, odvisno od dopiranja po eni strani kovine oziroma superprevodniki, po drugi pa izolatorji, ki pri nizkih temperaturah dobijo magnetne lastnosti. Za izolator TDAE-C₆₀ je dr. Arčon z meritvami z mionsko spinsko relaksacijo in feromagnetno resonanco pokazal, da je pri nizkih temperaturah feromagneten. Prav tako je za (CH₃NH₂)K₃C₆₀ z metodo elektronske paramagnetne resonance pokazal, da je izolator in ne kovina ter da preide pri nizkih temperaturah v antiiferomagnetno stanje.

Te nove eksperimentalne izsledke je dr. Arčon tudi pojasnil in s tem bistveno pripomogel k razumevanju fizike dopiranih fulerenov. Ta dela so bila objavljena v osmih člankih v najuglednejših znanstvenih časopisih in so naletela na velik mednarodni odziv. Celotna bibliografija dr. Arčona, ki je s temi deli tesno povezana, obsega 107 člankov, ki so bili do zdaj navedeni skoraj 900-krat.

Dr. Gregor Dolanc

Puhovo priznanje za sistem za samodejno vodenje linije za razrez pločevine

Razvojni dosežek dr. Gregorja Dolanca z Instituta »Jožef Stefan« pomeni izvirno in zelo učinkovito prilagoditev obstoječe linije za razrez pločevine v železarni Acroni. Razvil je sodoben računalniški sistem z naprednimi regulacijskimi metodami, ki omogočajo uravnavanje vlečne sile oziroma napetosti pločevine in uravnavanje globine zanke med rezalnikom in navijalnikom. S tem je bila podvojena proizvodna zmogljivost hladne valjarne v železarni Acroni in omogočena proizvodnja posebnega izdelka Alukrom z visoko dodano vrednostjo. Razviti sistem se odlikuje tudi z izjemno nizkimi stroški vzdrževanja, saj od uvedbe v letu 2002 ni bilo odpovedi. Alternativa predelavi linije bi bila nakup in postavitve dodatne nove linije za razrez tanke pločevine, kar bi bila izjemno velika naložba. S podvojitvijo proizvodnje tanke pločevine in proizvodnjo novega izdelka je bilo omogočeno dodatno zaposlovanje v celotnem proizvodnem procesu ter zaradi večje konkurenčnosti zagotovljeno nadaljnje poslovanje, s tem pa tudi ohranitev številnih delovnih mest.

SPOROČILI SO NAM

VIZUALIZACIJA MEDKRISTALNIH NAPETOSTNOKOROZIJSKIH RAZPOK

Dr. Igor Simonovski, znanstveni sodelavec IJS, odsek R4

Prof. dr. Leon Cizelj, višji znanstveni sodelavec IJS, odsek R4

Dne 18. 7. 2008 je bil v reviji Science objavljen članek z naslovom »Observation of Intergranular Stress Corrosion Cracking in a Grain-Mapped Polycrystal«. Članek predstavlja neporušno metodo, s katero so avtorji kot prvi v svetu v živo opazovali nastanek in rast medkristalnih razpok v prostorsko podrobno opredeljenem polikristalu nerjavnega jekla. Avtorji članka: Andrew King, Greg Johnson, D. Engelberg, Wolfgang Ludwig in James Marrow, so sodelavci prestižnih institucij: Univerze v Manchestru (Velika Britanija), evropske naprave za obsevanje s sinhrotroni (Grenoble, Francija) in INSA (Lyon, Francija).

Medkristalne napetostnokorozijske razpoke nastanejo zaradi lokalne korozije kristalnih mej v kovinskih materialih ob prisotnosti dovolj velikih napetosti oz. deformacij. Za njihov nastanek in razvoj torej vedno potrebujemo občutljiv material, korozivno okolje in

zadostne mehanske obremenitve. Tovrstne poškodbe materialov spadajo med pomembnejše dejavnike varne trajnostne dobe drage opreme v procesni industriji. Naj spomnimo, da je bila napetostna korozija konec prejšnjega stoletja med glavnimi razlogi za zamenjavo večine uparjalnikov v tlačnovodnih jedrskih elektrarnah po svetu, tudi v Krškem.

Med ključne in ne povsem rešene probleme napetostne korozije je še donedavno spadala izjemno težavna opredelitev prostorske strukture kristalnih zrn in še posebej medkristalnih mej med njimi. Pri večini uveljavljenih metod za opredelitev mikrostrukture vzorec med meritvijo poškodujemo ali uničimo. Meritev značilno poteka tako, da zaporedoma odstranimo tanke sloje materiala in na vsaki novi površini posnamemo strukturo. Dobljeno zaporedje posnetkov omogoča razmeroma dobro karakteriza-

Slika 1: Vizualizacija dela kristalnih zrn žice iz avstenitnega nerjavnega jekla s premerom 0,4 mm (King s sodelavci). Število vseh zrn v vzorcu je 362, povprečna velikost kristalnega zrna je 50 μm , število povsem opredeljenih kristalnih mej presega 1600. Živordeče površine v po višini srednjem delu slike so prostorska slika mreže medkristalnih razpok.

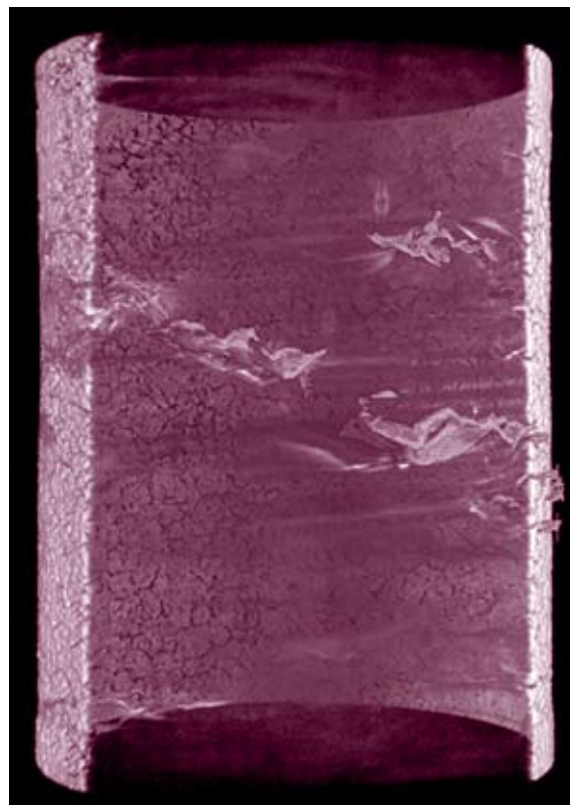
cijo kristalnih zrn in mej med njimi. Ne moremo pa se več lotiti opazovanja nastanka in razvoja razpok, saj smo vzorec uničili že med meritvijo.

King s sodelavci razvija in uporablja metodo difrakcijske kontrastne tomografije (diffraction contrast tomography), ki spada med najpomembnejše neporušne metode za opredelitev geometrije in orientacije kristalnih zrn. Primer opredeljene mikrostrukture žice iz avstenitnega nerjavnega jekla s premerom 0,4 mm in povprečno velikostjo kristalnega zrna 50 μm je prikazan na sliki 1. Kristalna zrna, vsako z drugačno orientacijo kristalne rešetke, so obarvana z različnimi barvami. Vzorec vsebuje 362 kristalnih zrn, število povsem opredeljenih kristalnih mej pa presega 1600.

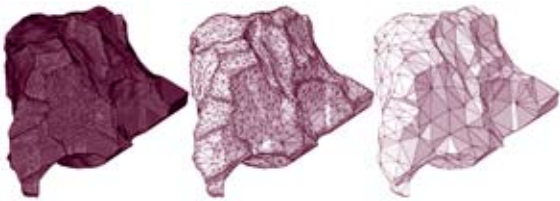
Metoda se je izkazala za zelo primerno tudi pri spremljanju nastanka in rasti medkristalnih razpok (sliki 1 in 2). Z njeno uporabo je King s sodelavci dobil zaporedje posnetkov oblikovno zelo kompleksnih

površin, ki so jih v notranjosti žice oblikovale razpoke. Zelo kvalitetni podatki o orientaciji kristalnih zrn in o karakteristikah posameznih kristalnih mej pa so jim omogočili tudi opazovanje in opredelitev značilnih lastnosti poškodovanih in nepoškodovanih kristalnih mej.

Tovrstni rezultati bodo nedvomno v veliko pomoč pri razumevanju nastanka in napredovanja medkristalnih napetostnokorozivskih razpok, pa tudi pri načrtovanju, razvoju in izdelavi novih materialov z večjo odpornostjo. Ob tem zagotovo ne gre zanemariti izjemnega pomena, ki ga lahko imajo tovrstne eksperimentalne metode in rezultati pri razvoju in kalibraciji večnivojskih simulacijskih modelov, kakršne že dalj časa razvijamo tudi v Odseku za reaktorsko tehniko Instituta »Jožef Stefan«, ki ga vodi prof. dr. Borut Mavko. Široko zastavljena mednarodna vpetost raziskav sodelavcev odseka se

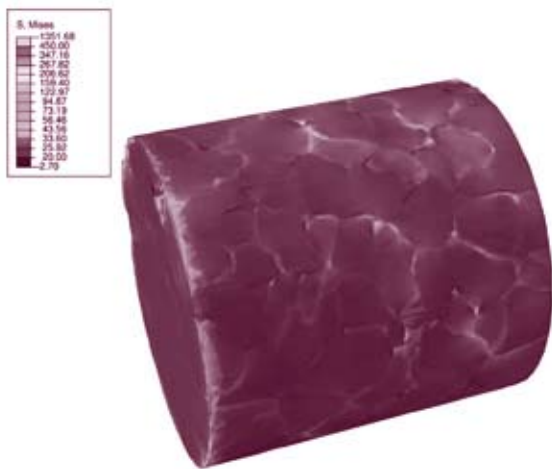

Slika 2: Vizualizacija prostorske mreže medkristalnih razpok v žici (King s sodelavci). Zaporedje tovrstnih posnetkov je lahko v veliko pomoč pri razumevanju nastanka in napredovanja razpok. Poleg tega pa so tovrstni eksperimentalni rezultati izjemno pomembni pri načrtovanju in kalibraciji večnivojskih simulacijskih modelov, kakršne razvijamo tudi v Odseku za reaktorsko tehniko Instituta »Jožef Stefan«.

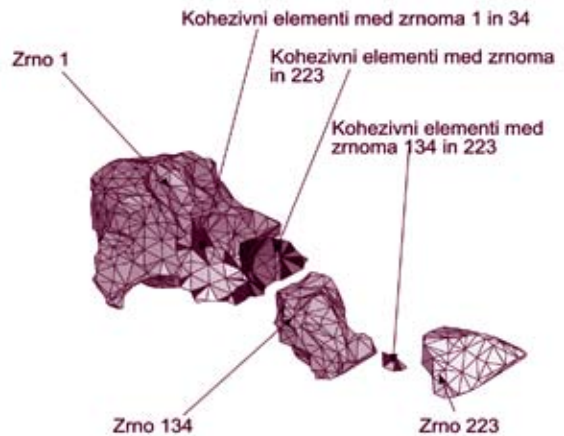
Slika 3: Primer rekonstrukcije površine kristalnega zrna (Simonovski s sodelavci). Levo je rekonstrukcija površine z največjo natančnostjo, ki jo dopuščajo meritve z difrakcijsko kontrastno tomografijo. V sredini in desno pa so različne stopnje poenostavitve površine, ki jih uporabljamo v modelih za računalniške simulacije. Poenostavitve so nujne zaradi omejenih računalniških zmogljivosti.

kaže tudi pri sodelovanju z Univerzo v Manchesteru, ki ga koordinirata dr. Igor Simonovski in dr. James Marrow, sofinancirajo pa ARRS, British Council in Evropska komisija. Cilj skupnih raziskav je razvoj

Slika 4: Nehomogeno polje napetosti je posledica različnih odzivov različno orientiranih kristalnih zrn (Simonovski s sodelavci). Kristalna zrna so namreč anizotropna: na obremenitve v različnih smereh se odzovejo različno. Zato v bližini mej med njimi nastajajo koncentracije napetosti, ki lahko pomembno vplivajo na razvoj medkristalnih razpok.

računalniških simulacijskih modelov, ki bodo lahko zanesljivo napovedovali nastanek in rast medkristalnih razpok. Razvili smo že algoritme za podrobno in poenostavljeno rekonstrukcijo površin posameznih kristalnih zrn (slika 3). Vpliv mehanskih obremenitev na skupke rekonstruiranih zrn nato ocenimo z metodo končnih elementov. Pri tem upoštevamo usmerjenost in smerno odvisnost odziva posameznih zrn, ki seveda vodita do zelo nehomogenih

Slika 5: Podrobnosti iz modela, ki opisuje geometrijo kristalnih zrn in mej med njimi (Simonovski s sodelavci). Material v zrnih opišemo kot orientirane monokristale. Njihov odziv na obremenitve modeliramo z anizotropno elastičnostjo in kristalno plastičnostjo. Modeli kristalnih mej pa se odzivajo elastično, pri preveliki obremenitvi pa popustijo; tako simuliramo nastanek medkristalne razpoke.

porazdelitev napetosti (slika 4). Nehomogenost napetostnega polja je še eden od zelo pomembnih, a razmeroma slabo poznanih dejavnikov razvoja medkristalnih razpok.

Del skupnih raziskav je tudi snovanje simulacijskih načinov, ki bodo omogočali napovedovanje rasti razpok. Osnovna ideja teh načinov je modeliranje kristalnih mej s kohezivnimi končnimi elementi, ki pri preobremenitvi popustijo (slika 5).

Mednarodno sodelovanje s svojimi sinergijskimi učinki zagotovo lahko pomembno prispeva k uveljavljanju slovenske znanosti, hkrati pa lahko močno oplemeniti tudi prispevek nacionalnih osnovnih raziskav k varnemu, zanesljivemu in konkurenčnemu obratovanju domačih in tujih jedrskih elektrarn.

INFORMACIJSKA DRUŽBA SPREMINJA SVET

Poročilo o mednarodni konferenci IS 2008

Prof. dr. Matjaž Gams in Jana Krivec, E-9

Od 13. do 17. oktobra 2008 je na Institutu »Jožef Stefan« potekala že tradicionalna, 11. konferenca Informacijska družba – IS 2008. Multikonferenca je upravičila svojo vlogo foruma svetovnih in domačih raziskovalcev. Dogodek je zaznamoval širok nabor raziskovalcev z različnih področij informacijske družbe in različnih koncev sveta. V prijetnem ozračju inštitutskih prostorov so se porajale ideje o sedanjih in prihodnjih raziskovalnih usmeritvah, poslovnih priložnostih, vladnih politikah in razvijale vizije prihodnje informacijske družbe. V svojem enajstem letu ostaja IS pomembna evropska konferenca s področja računalniških in informacijskih znanosti.

Letošnjo multikonferenco je sestavljalo osem neodvisnih konferenc:

- Inteligentni sistemi
- Sodelovanje, programska oprema in storitve v informacijski družbi
- Izkopavanje znanja in podatkovna skladišča (SiKDD 2008)
- Vzgoja in izobraževanje v informacijski družbi
- Slovenija pred demografskimi izzivi 21. stoletja
- Kognitivne znanosti
- BIOMA 2008 in
- Jezikovne tehnologije

Slika 1: IS-priznanje za izjemni prispevek k razvoju in promociji informacijske družbe je bilo podeljeno prof. dr. Ivanu Rozmanu z Univerze v Mariboru.

Predstavljenih je bilo 176 referatov, ki so objavljeni v štirih konferenčnih zbornikih in dveh specialnih revijah. Dvesto osem (so)avtorjev prihaja iz več kot štirinajstih svetovnih držav. Poseben poudarek

na konferenci imajo vabljen predavanja svetovno znanih raziskovalcev.

Slika 2: Slavnostni govornik na odprtju konference je bil Predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk. Ker je bil zaradi obveznosti na dan odprtja odsoten, je govor občinstvu posredoval preko velikega zaslona.

Odmevno dejanje konference je tudi njeno odprtje. Tokrat je slavnostni govor pripadel predsedniku Republike Slovenije dr. Danilu Türku. V njem je poudaril pomen spoznanj in prispevkov, ki jih konferenca prispeva k razumevanju informacijske družbe. Pretok informacij, tehnologija obvladovanja informacij in naša sposobnost upravljanja s to tehnologijo so po njegovem mnenju ključ, ki nam omogoča, da z razvojem civilizacije napredujemo tudi v današnjih razmerah. Izhodišča, na katerih lahko gradimo ta napredek, pa so še posebej pomembna v današnjih časih, ko opažamo krizo na svetovnih finančnih trgih in zaostajanje pri uresničevanju milenijskih ciljev razvoja na globalni ravni. Posebej je omenil tudi demografsko problematiko v Sloveniji in da je sestavni del multikonference IS. Sledila je tradicionalna podelitev IS-priznanja za izjemni prispevek k razvoju in promociji informacijske družbe. V letu 2008 ga je prejel prof. dr. Ivan Rozman z Univerze v Mariboru. Resno akademsko ozračje je s pesmijo popestrila pevka Neža Drobnič.

Organizacijski odbor konference se ob tej priložnosti zahvaljuje Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ter Javni agenciji za raziskovalno dejavnost, ki sta podprla našo konferenco. Zahvala za uspešno realiziran dogodek gre tudi predsedniku

programskega odbora konference prof. dr. Solini, vsem predsednikom konferenc, vabljenim predavateljem, vsem avtorjem prispevkov, programskemu odboru, predsedniku Republike Slovenije dr. Danilu Türku, celotnemu Institutu ter vsem udeležencem konference.

Informacijska družba bo spreminjala svet in s tem slovensko družbo tudi v prihodnje. Zato je pomembno, da se teh sprememb zavedamo in o njih še naprej

znanstveno razpravljamo. To bomo spodbujali tudi na naslednji IS-konferenci, ki bo potekala prihodnje leto od 12. do 17. oktobra. Novost bo vključitev konference Robotika in ruske konference Kognitivnih znanosti. Vljudno vas vabimo, da s prispevkom ali udeležbo na predavanjih sodelujete na 12. mednarodni multikonferenci Informacijska družba – IS 2009. Več informacij o njej si lahko ogledate na spletni strani www.is.ijs.si.

Ustvarjalnost je mentalni proces, ki zadeva nove posplošitve zamisli ali pojmov ali nove povezave med obstoječimi zamislimi ali pojmi. Ustvarjalnost je preprosto narediti nekaj novega.

Po Wikipedii

K POGOVORU O USTVARJALNOSTI

Pogovoru o ustvarjalnosti 30. septembra na Institutu »Jožef Stefan«, v katerem so sodelovali pisatelja Boris Pahor in Drago Jančar ter fizik profesor dr. Boštjan Žekš in direktor profesor dr. Jadran Lenarčič, ni sledila razprava. Ta pogovor in pogovor voditelja Arsovega foruma na tretjem programu Radia Slovenija z dvema od udeležencev dan pozneje sta pokazala, da je razprava potrebna. Nihče namreč ni poudaril, da je ustvarjalnost težko opredeliti in da udeleženci večinoma navajajo svoje osebne poglede. Vsaj na znanstvenem inštitutu bi to opozorilo pričakovali. Za naravoslovno raziskovanje, ki je pomemben del inštitutskega raziskovanja, niso značilni osebni pogledi. Tudi splet pokaže, da o ustvarjalnosti največ razpravljajo psihologi, sociologi ... in umetniki. Vredno je poskusiti omenjenim pogovorom dodati nekaj opozoril.

Najprej kaže razlikovati ustvarjalnost v umetnosti od ustvarjalnosti v fiziki. Za fiziko – to najbrž velja tudi za druge veje naravoslovja – so značilne izjave, ki jih je mogoče preizkusiti z opazovanjem in merjenjem pri poskusih v določenih okoliščinah. V skupnosti fizikov na svetu je o njih mogoče doseči soglasje ali vsaj dovolj jasno večinsko mnenje. Fizika tudi nalaga spoznanje na spoznanje in za njo značilne izjave morajo poleg novosti zajeti tudi vsa prejšnja spoznanja. Opis narave v fiziki s časom postaja vse širši in podrobnejši. To vodi do vse boljšega razumevanja pojavov v naravi, položaja ljudi v njej, razpoložljivih virov surovin in energije, navezanosti na okolje in navsezadnje do novih koristnih naprav.

Fizik je v svoji ustvarjalnosti močno omejen, meje mu postavlja narava.

V umetnosti ni tako. Umetniško delo posameznik ustvari in sprejme ali odkloni osebno. V umetnosti ni nalaganja spoznanj kot v fiziki. Umetnik ni prisiljen upoštevati vseh prejšnjih umetnin. Razume se, da morata umetnik in raziskovalec dobro poznati orodje, književnik, na primer, jezik, fizik pa matematiko ali eksperimentalno tehniko. V umetnosti je umetnik veliko manj omejen, zato so njegova dejanja precej bolj poljubna in nosijo osebni pečat.

Najbrž je tudi o ustvarjalnosti v umetnosti težko govoriti kar povprek. V književni umetnosti je drugače kot v likovni, glasbeni in gledališki (tudi filmski). O tem fizik sicer težko resno razpravlja, a razlike so precej izrazite.

Razpravo o ustvarjalnosti pogosto – tako kot v tem primeru – spremlja razprava o priznanju zanjo. K temu šteje ugled, plačilo, nagrade in podobno. Tudi priznanje je težko opredeliti in tudi razprava o njem je navadno meglena. Težko ali nemogoče je oceniti ustvarjalnost. Zato je težko ali nemogoče primerjati dosežke na različnih območjih ustvarjalnosti in jim dati pravično priznanje. Na srečo ustvarjalci ustvarjajo iz notranje nuje in jih priznanje vzpodbuja le v manjši meri. V oči pade razlika med »ustvarjalnostjo ustvarjalcev« in »ustvarjalnostjo poustvarjalcev«. V glasbeni in gledališki umetnosti pogosto doživljajo drugi, na primer solisti ali glavni igralci, precej večje priznanje kot prvi, skladatelji in dramatik ali scenaristi. Ali je to priznanje tem večje, čim manj

svobodna je ustvarjalnost? V fiziki pa pogosto »ustvarjalni ustvarjalci«, raziskovalci, požanjejo večje priznanje kot »poustvarjalni ustvarjalci«, učitelji. Ali je v tem primeru tako, ker je težje meriti uspeh pri poučevanju kot pri raziskovanju?

Na pogovor o ustvarjalnosti na Institutu »Jožef Stefan« so se občila odzvala precej bolj kot na proslavo stoletnice profesorja Antona Peterlina nekaj dni prej. Vprašanje pa je, ali je tak pogovor najbolj priporočljiv način, da bi zbudili zanimanje za naravoslovno ustvarjalnost in njeno upoštevanje v družbi. Morda na račun tega več pridobi umetnost, ki jo vsakdo razume po svoje. Zanimanje za naravoslovje in priznanje ustvarjalnosti raziskovalcev je bolje spodbujati s sporočanjem tega, kar počnejo raziskovalci.

V razpravi je pogosto treba poudariti razločke, da postanejo stališča bolj jasna. Na osebni ravni je naravoslovna ustvarjalnost lahko tesno povezana z umetniško. Naj ta misel izzvani z osnutkom neznanega pisca za prispevek ob stoletnici Stefanovega rojstva leta 1935. V končni inačici ni navedenih odstavkov.

»Slovinci imamo mnogo pesnikov in pisateljev, a trezno mislečih ljudi le malo. Nič ne pomaga. Vsak narod vedno više ceni pesnike in umetnike kakor vse druge duševne delavce. Masa je vedno bolj poznala kakšnega Leonarda kakor Newtona, občudovala bolj Goetheja kakor Kanta in izkazovala več hvaležnosti kakemu Beethovnu kakor Kochu ... Pesnik in umetnik sta znala ubrati in izvabiti iz strun na harfi svoje genialne duševnosti tisti čudoviti bajni akord, ki v milijonskem odmevu odjekne v srcih mase, se preljuje v njo in se stopi z njeno dušo. Narod jih dojame in razume. Mislec, znanstvenik, pa se je odtrgal od mase kakor komet, dvignil se je v genialnem poletu v kristalne višine, zaprl se je v labirint svojih nemirnih misli, prodrl v tajne večno snujoče narave.

Tudi Jožefu Stefanu usoda znanstvenikov ni prizanesla. Slovenci, rodni bratje, so mu ob smrti zamerili, da je pustil pota slovenskega Parnasa in se posvetil kozmopolitski znanosti. Pozneje so ga pozabili in danes jih ni veliko, ki ga poznajo bolje kakor kakšnega indijskega kneza, malo jih je, ki poznajo njegovo življenje in delo, in prav borna peščica je tistih izbranih, ki ga tudi res razumejo, ki vedo, kaj pomeni in odtehta njegovo ime na fizikalni tehtnici znanstvene raziskave.«

Prof. dr. Janez Strnad

POROČILO S 153. 154. IN 155. SEJE ZNANSTVENEGA SVETA IJS

Katja Tomec, univ. dipl. pravnica, U-2

Na 153. seji ZS IJS, ki je bila dne 30. 10. 2008 so člani ZS najprej potrdili zapisnik 152. seje ZS z dne 11. 9. 2008. Nadalje je znanstveni svet instituta razpravljajal in odločal o predlaganih izvolitvah v znanstvene in raziskovalno-razvojne nazive instituta ter imenoval referente, ki bodo podali mnenje za izvolitve raziskovalcev v znanstvene in raziskovalno-razvojne nazive IJS.

Direktor je člane seznanil s pomembnejšimi informacijami ter s pripravo predloga Zakona o raziskovalnih institutih. Nadalje je direktor člane ZS seznanil s financiranjem programskih skupin v naslednjem finančnem obdobju. Člani Znanstvenega sveta instituta so se v nadaljevanju seznanili s potekom uveljavljanja novega plačnega sistema na Institutu ter s poslovnim poročilom za prvo polletje 2008.

Na 154. seji ZS dne 20. 11. 2008 je znanstveni svet potrdil zapisnik 153. seje ZS. S programom dela se je znanstvenemu svetu predstavil kandidat za vodjo Odseka za tanke plasti in površine dr. Peter Panjan.

Znanstveni svet je podal soglasje za imenovanje dr. Petra Panjana za vodjo Odseka za tanke plasti in površine za naslednji 4-letni mandat. Nadalje je znanstveni svet Instituta razpravljajal in odločal o predlaganih izvolitvah v znanstvene in raziskovalno-razvojne nazive Instituta. Znanstveni svet instituta je razpravljajal o možnostih, da bi se skrajšal oziroma pospešil postopek za izvolitev v naziv asistent z doktoratom. Poročevalka prof. dr. Borka Jerman Blažič je predstavila predlog za izvolitev prof. dr. Leona Žlajpaha iz Odseka za avtomatiko, biokibernetiko in robotiko, E-1 v naziv znanstveni svetnik IJS. ZS je nato prof. dr. Leona Žlajpaha izvolil v naziv znanstveni svetnik IJS.

155. seja ZS je bila izvedena 18. 12. 2008. Na seji so člani ZS najprej sprejeli zapisnik 154. seje ZS, nadalje so imenovali referente, ki bodo podali mnenje za izvolitve raziskovalcev v znanstvene in raziskovalno-razvojne nazive IJS. Na seji so člani Znanstvenega sveta podali soglasje k Spremembam Pravilnika o

pogojih in postopku za izvolitve v znanstvene nazive ter sprejeli Pravila za potek skrajšanega postopka za izvolitve. V nadaljevanju se je Znanstveni svet instituta seznanil s poročilom razvojnih skupin Sveta za konkurenčnost.

Direktor instituta prof. dr. Jadran Lenarčič je člane Znanstvenega sveta seznanil s trenutnim finančnim

stanjem oz. poslovanjem instituta. V začetku prihodnjega leta (2009) bodo pripravljene konkretni načrti za poslovanje in varčevanje v naslednjem letu. Nadalje se je Znanstveni svet instituta seznanil z informacijo o gradnji Centra za nove tehnologije.

KAJ JE NOVEGA V SKLADIŠČU

Že pred časom so v skladišču na Jamovi končali obnovo kovinskega dela skladišča, ki je sedaj svetlejše in predvsem toplejše. Pa ste opazili, da steno v tem delu krasi slika?

»Skladiščnikom« jo je podaril Milan Rožmarin, ki poleg svojega strokovnega dela v odseku F5 skrbi za slikarske razstave na IJS, pa tudi slika. Najbrž ni treba posebej poudariti, da so bili fantje darila zelo veseli. Omenila bi še to, da sta okvir za sliko naredila mizarja Franci Intihar in Marjan Bizjan iz mizarске delavnice.

Po obnovi se je v skladišču pojavila še ena »novost«. Ogljedalo. Namenjeno pa je, da »nese pogled okoli

Naši »skladiščniki« z leve proti desni: Robert Beketič, Martin Pečar in Boris Bašnec, pred stojalom za PVC-cevi. Stojalo je tudi nova pridobitev skladišča in je bilo narejeno po načrtih Romana Bevca iz delavnic.

vogala«. Martin pa je še dodal, da to nikakor ne pomeni, da se je pred ogledalom treba ustaviti. Sedaj sta v skladišču dva pulta in strežejo pri obeh.

Med obnovo

Polona Umek

POPRAVEK

V 140. št. Novic IJS nam jo je pri prispevku dr. Špele Stres z naslovom Leto obiskov na IJS (obiski od 30. 9. 2007 do 31. 10. 2008 malce ponagajal tiskarski škrat. Sliko 1 in tabelo 2 objavljamo še enkrat.

Uredništvo

Slika 1: Število obiskov na odsekih od 30. 9. 2007 do 31. 10. 2008. Povprečje obiskov na odsek je 12. (Vir: Kristina Žagar in Špela Stres)

Tabela 2:

Odsek	Število obiskov	Odsek	Število obiskov
F3	8	B1	9
F1	8	K6	6
F5	22	F7	10
F2	15	B3	4
CEM	20	U9	3
F4	13	E9	4
K9	11	E2	4
E5	13	CT3	5
E1	18	K5	20
K3	13	E6	15
K1	11	O2	17
B2	24	E7	4
F9	22	E8	12
K7	20	Skupaj	331

PRIŠLI-ODŠLI (14. 11. 2008-9. 1. 2009)

Prišli:

1. 12. 08 Dušan Nusdorfer, mojster stroke v delavnicah
15. 12. 08 dr. Boris Rogelj, znanstveni sodelavec v B-3
15. 12. 08 dr. Sergio Ribeiro Guevara, znanstveni svetnik v O-2
1. 1. 09 Roman Rusec, strokovni delavec s posebnimi znanji in sposobnostmi v delavnicah
1. 1. 09 Velibor Bukovica, strokovni delavec s posebnimi znanji in sposobnostmi v delavnicah
1. 1. 09 dr. Nataša Obermajer, asistentka z doktoratom v B-3
1. 1. 09 Bojana Višič, dipl. fiz. – master, mlada raziskovalka v F-5
1. 1. 09 Olga Malgina, mag. mat., mlada raziskovalka v F-5
1. 1. 09 Ljupka Stojchevska, prof. mat. in fiz., mlada raziskovalka v F-7
1. 1. 09 Maksym Deliyergiyev, diploma magistra, Ukrajina, mladi raziskovalec v F-9
1. 1. 09 Anorii Tykhonov, diploma magistra, Ukrajina, mladi raziskovalec v F-9

Vsem novim sodelavcem želimo prijetno počutje na delovnem mestu!

Odšli:

20. 11. 08 prof. dr. Boštjan Žekš, znanstveni svetnik v F-1
30. 11. 08 dr. Tatjana Popovič, znanstvena sodelavka v B-3 – upokojitev
30. 11. 08 dr. Katja Žmitek, mlada raziskovalka v K-3
30. 11. 08 Marko Uplaznik, univ. dipl. fizik, višji

asistent v F-7

6. 12. 08 dr. Jože Brzin, višji znanstveni sodelavec v B-3 – upokojitev
26. 12. 08 Jože Korelc, mojster stroke v delavnicah – upokojitev
30. 12. 08 dr. Marjeta Šentjurs, znanstvena svetnica v F-5 – upokojitev
30. 12. 08 prof. dr. Milan Potokar, znanstveni svetnik v F-2 – upokojitev
31. 12. 08 dr. Uroš Logonder, mladi raziskovalec v B-2
31. 12. 08 dr. Kristina Orešič, asistentka z doktoratom v B-1
31. 12. 08 dr. Marko Novinec, mladi raziskovalec v B-1
31. 12. 08 Miha Skalar, univ. dipl. inž. metal. in mater., samostojni strokovni sodelavec v K-5
31. 12. 08 Julijan Hribar, mojster stroke v delavnicah
31. 12. 08 Tatjana Golob, finančna referentka v U-4
31. 12. 08 prof. dr. Marko Andrej Župan, znanstveni svetnik v K-3
31. 12. 08 dr. Janez Slak, vodilni strokovni sodelavec v F-5
31. 12. 08 dr. Orest Jarh, samostojni strokovni sodelavec v F-5
31. 12. 08 doc. dr. Dušan Ponikvar, vodilni strokovni sodelavec v F-5
31. 12. 08 dr. Jaroslav Slunečko, asistent z doktoratom v K-6
31. 12. 08 dr. Andrej Degen, asistent z doktoratom v K-5

Marjetka Purkart, sekretariat IJS

Popravek – 140. številka Novic IJS:

1. 10. 08 Boštjan Kaluža, univ. dipl. inž. rač. in inf., mladi raziskovalec v E-9

OBISKI PO ODSEKIH (15. 11. 2008–9. 1. 2009)

Odsek za fiziko nizkih in srednjih energij (F-2)

Od 14. 12. do 19. 12. 2008 je bil v okviru bilateralnega sodelovanja na obisku prof. dr. Keizo Ishii, Tohoko University, Sendai, Japonska.

Med 1. 12. in 10. 12. 2008 sta bili v okviru bilateralnega sodelovanja na obisku mag. Sanja Tosić in dipl. fiz. Jelena Majković, Institut za fiziku, Beograd, Srbija.

V Novicah IJS objavljamo le tiste obiske, ki so vneseni v bazo podatkov (<http://www.ijs.si/ijs/obiski>). S tem lahko zagotavljamo večjo ažurnost, pravilnost in zanesljivost objav.

Odsek za fiziko trdne snovi (F-5)

Od 3. 11. do 6. 11. 2008 je bil na obisku dr. Andrei Kholkin, Universidad de Aveiro, Aveiro, Portugalska. Gost nas je obiskal v okviru slovensko-portugalskega bilateralnega projekta Izvor polarnega stanja v ferroelektričnih relaksorjih in karakterizacija njihovih lastnosti na nanometrskih skalah.

Od 1. 11. do 8. 11. 2008 sta bila na obisku prof. Milan Damjanović in dr. Ivanka Milošević, Fakulteta za fiziko Univerze v Beogradu, Beograd, Srbija. Obisk je potekal v okviru slovensko-srbskega bilateralnega projekta Mehanske lastnosti nanocevk in nanožic molibdenovih in volframovih disulfidov. Namen njunega obiska so bili pogovori o rezultatih meritev ramanske spektroskopije pri nanocevkah MoS₂ in njihova primerjava s teoretičnimi napovedmi.

Od 26. 10. do 30. 10. 2008 je bila na obisku dr. Maral Sunnetcioglu, Hacettepe University, Ankara, Turčija. Obisk je potekal v okviru slovensko-turškega bilateralnega projekta EPR raziskave interakcije površinsko aktivnih antidepresivov z membranami. Obisk je je bil namenjen pregledu dosedanjih rezultatov EPR-meritev vpliva antidepresivov na modelne membrane in priprava osnutka članka.

Od 12. 10. do 12. 11. 2008 sta bila v okviru slovensko-ukrajinskega bilateralnega projekta Fotonski tekoči kristali na delovnem obisku dr. Andriy Nych in mag. Uliana Ognysta, Institute of Physics, National Academy of Science of Ukraine, Kijev, Ukrajina. Namen obiska je bila priprava skupne publikacije o dvodimenzionalnih binarnih nematskih koloidnih kristalih. Dr. Nych je nadaljeval meritve optičnega preklapljanja na mikrostrukturiranih površinah.

Gosta sta opravila tudi meritve interakcij med nematskimi koloidi s planarnim sidranjem z uporabo optične pincete.

Odsek za kompleksne snovi (F-7)

Od 8. 12. do 13. 12. 2008 je bil na delovnem obisku dr. Mostafa Ellaban, Univerza na Dunaju, Dunaj, Avstrija. Obisk je potekal v okviru bilateralnega projekta Fotonske strukture na osnovi kompozitov iz polimerov in tekočih kristalov.

Odsek za reaktorsko fiziko (F-8)

Od 10. 12. do 12. 12. 2008 je bil na obisku g. Rustan Khan, Mednarodna agencija za atomsko energijo, Dunaj, Avstrija. Gost je štipendist MAAE in pripravlja doktorsko disertacijo. Obisk je bil namenjen ogledu reaktorja in pogovorom o sodelovanju.

Odsek za komunikacijske sisteme (E-6)

Dne 25. 11. 2008 sta bili na obisku prof. dr. Dragana Bajić in asistentka pripravnic Tatjana Lončar - Turukalo, Fakulteta tehniških znanosti, Novi Sad, Srbija. Obisk je bil namenjen delovnemu sestanku v okviru projekta 7FP ProSense.

Od 2. 12. do 5. 12. 2008 so bili na obisku Vladan Minić in prof. dr. Vladimir Crnojević, oba Fakulteta tehniških znanosti, Novi Sad, Srbija, ter mag. Borislav Brunet, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Novi Sad, Srbija. Obisk je bil namenjen sestanku projektne skupine AgroSense.

Od 18. 12. do 21. 12. 2008 je bila na obisku prof. Liljana Gavrilovska, Faculty of Electrical Engineering and Information Technologies, Skopje, Makedonija. Obisk je potekal v okviru delovnega srečanja projekta Prosense.

Odsek za reaktorsko tehniko (R-4)

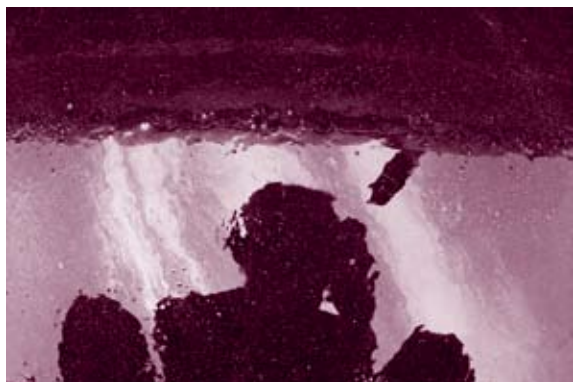
Med 18. 12. in 21. 12. 2008 je bil na obisku prof. dr. Anton Čauševski, Elektrotehniška fakulteta Univerze v Skopju, Skopje, Makedonija. Gost je bil član komisije pri zagovoru doktorata mag. Andrije Volkanovskega. Med obiskom je imel tudi predavanje z naslovom Educational & Research Activities in the Department of Power Plant & Power Systems in the University of Skopje.

ODPRTJE FOTOGRAFSKE RAZSTAVE LADA JAKŠE

PONEDELJEK, 18. OKTOBRA 2008, OB 18. URI

PREHAJANJA

Svoje fotografske razstave in glasbene partiture Lado Jakša vedno kontekstualno osmisli in simbolno nadgradi. Četudi avtor kot fotograf, glasbenik in umetnostni zgodovinar neobremenjeno, zvedavo in lahko raziskuje znotraj in zunaj svoje dolgoletne umetniške prakse – izpopolnjuje svoje znanje, širi horizonte in prvenstveno sledi navdihu –, je svojo likovno prepoznavnost skupaj s področji zanimanja z leti še dodatno rafiniral ter jih v povezavi s fotografijo, avtorsko glasbo in multivizijskimi projekcijami motivno, časovno ter prostorsko razprl, pa si kot razstavljalec galerijskega prostora nikoli vsebinsko ne lasti. Ne doživlja ga kot svojega, iz katerega bi v času razstave vel zgoj njegov espri, temveč kot samosvojega, specifičnih karakteristik in energij. V tem smislu sta bili nekoč namenjeni tudi ta stavba in njena galerija. Od tedaj se ime Instituta »Jožef Stefan« v tem ambientu vsakodnevno izpisuje, o njem, o ustanovi se govori, ime odzvanja v prostoru: v slovenskem in svetovnem, in če se razpravlja o razstavi tu, vemo, za katero galerijo gre!

Spoznavanje z znanstvenikom, njegovim delom, življenjem, s citati... je Lada Jakšo navdihovalo pri pripravljanju razstave. Marsikaj umetniškega in inspirativnega je našel v njegovih znanstvenih postopkih, ugotovitvah in nasprotno: marsikaj znanstvenega v svojih! Pa vendar se znanstvene metode dela vsaj na zunaj, četudi za marsikoga le relativno, kljub vsemu razlikujejo od umetniških. Poleg likovnih, tehničnih in umetnostnozgodovinskih zakonitosti pomeni avtorju navdih osnovo, primarni vzgib: tako kot umetniška intenca, s katero sinergično, spontano in nenasilno skupaj odstirata prostranstva »že videnega« in »doživetega« dalje:

odkrivata in razkrivata kontekstualno samosvoje ambiente navdiha, drugačne horizonte in predvsem vzgibe prihodnosti – po katerih se bo morda že čez leta samo po sebi umevno živelo –, ki jih umetnostna zgodovina praviloma prepozna šele za nazaj,

šele potem, ko se ti iz časovne distance izkažejo za razločljive in razvojno tehtne. Tista umetniška dela, ki obstanejo v sistemu civilizacijskega vsečasa, pa tako in tako že po definiciji prehitevajo kolesje časa. Zato premiki in obrazi v različne in iz raznoterih smeri, kakor tudi ti, ki potujejo od tod v čas Jožefa Stefana »nazaj« in »naprej«, nimajo nikakršne časovne omejitve: niti fizične, niti duhovne. Še posebej, ker so prehajanja med prostori in časi v umetnosti možna ne le fiktivno, temveč tudi povsem realno. Da se je ustvarjalec odločil tako, kot se je in ne drugače, je pravica njegove umetniške svobode, ki mu je ni treba utemeljevati. Sledenje navdihu in svoji intenci ga namreč tako in tako, prej ali slej pripelje do tja, kar »išče« in po navadi še dlje ... »na čisto drugem polju sem to reč dobil, kakor sem si bil kdaj mislil ... tako se je spolnilo enkrat, kar sem želel tako dolgo,« ...je Lado Jakša povzel citata Jožefa Stefana in z njima poimenoval dva cikla razstavljenih fotografij. Pravzaprav je z izbranimi znanstvenikovimi citati poimenoval vsa dela oziroma vse sklope fotografij na razstavi ter poenotil in zblížal »komplementarni nasprotji«: znanost in umetnost.

V tem smislu sem si po posvetovanju z avtorjem tudi v postavitvi dovolila simbolne preobrate: da je težje zgoraj v odprti galeriji in lažje, neostro spodaj, pred v marmorju zaprto »črno-belo« ste-

no. Da je neostro v barvi, večjih dimenzij in da je ostro – znano – manjšega formata, monokromno ... Kajti po prepričanju in življenjskem slogu Lada Jakša sta lepota in likovna finesa prisotni vsepovsod okoli nas, če ju le pogledamo iz prave perspektive in ustreznega očičča; tudi v »popačenih« podobah, posnetih skozi »fish-eye« objektiv; v zamaknjenih pogledih, v nenavadnih zornih kotih, neostrinah, celo v oporečnem oljnem madežu na cesti, ki je v likovno izjemnem fotografovem avtoportretu postal glasnik ne le vizionarske podobe portretiranca, obsijanega z mavričnim svetlobnim snopom v neki povsem vsakdanji »črno-beli« sceni, temveč tudi umetnikovega ustvarjalnega navdiha in predvsem tiste Milosti vedno optimističnega ter iz vidika življenja nenasilnega in nevtralnega opazovalca, s katero je fotograf in glasbenik Lado Jakša obdarjen.

Nuša Podgornik

LADO JAKŠA

se je po študiju umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti in glasbe na SGBŠ v Ljubljani ter daljših potovanjih po svetu začel intenzivneje ukvarjati s fotografijo. Svojo prvo in odmevno samostojno fotografsko razstavo je pripravil v galeriji Emonska vrata v Ljubljani (1977). Po ocenah kritikov jo je oblikoval v tehtno in izzivalno likovno-vsebinsko sporočilo, prepleteno z besedilom in avtorsko glasbo. Od tedaj so skoraj vse njegove samostojne razstave (59) zasnovane kot celovite serije fotografij, pogosto narejenih posebej za razstavni prostor: Misel svetlobe, Cankarjev dom, Ljubljana; Altered spaces«, Art Selectors Gallery, Dallas in Prakapas, Gallery New York; Obrazi obrazov, galerija Insula,

Ljubljana; Resonance časa, Galerija Pavlova hiša, Radkesburg, galerija Camera Works, Parma; FO-TO, likovno-zvočna pripoved ambientov Tobačne tovarne Ljubljana, Galerija Tobačna Ljubljana; Ob vsakem pogledu, ob vsakem koraku, Cankarjev dom Vrhnika; Konkavno-konvexno, kulturni center Kultur/Komunikation, Šentjanž v Rožu; Odbleski in odsevi, Galerija Loterija, Ljubljana; Svetlopisi, Galerija Furlan, Ljubljana Črnuče ...

Lado Jakša je skladatelj in izvajalec avtorske glasbe za film, gledališče, radio, televizijo in umetniški ples (12 samostojnih zgoščenk). Svoje fotografsko ustvarjanje pogosto povezuje z glasbo. Njegove multimedijske projekte, kjer projicirano fotografsko sliko, zasnovano kot simbolno likovno-zvočno partituro, dopolnjuje z muziciranjem »v živo«, poznajo doma in v tujini: La Slovenie, paysage d'art, Lyon, Francija, 2008; Workshop di artisti della Mitteleuropa, Rubiera-Bologna, Italija, 2008; Art Landscape, Porto, Lisbna, Portugalska, 2007; Kunst ohne Grenzen, Beljak, Avstrija, 2007; Inventing Contrasts, Izum, Maribor, 2006 ...

Naslov:
Velika čolnarska 21, 1000 Ljubljana,
tel.: (01) 283 87 51 in (041) 905 544
e-pošta: lado.jaksa@guest.arnes.si

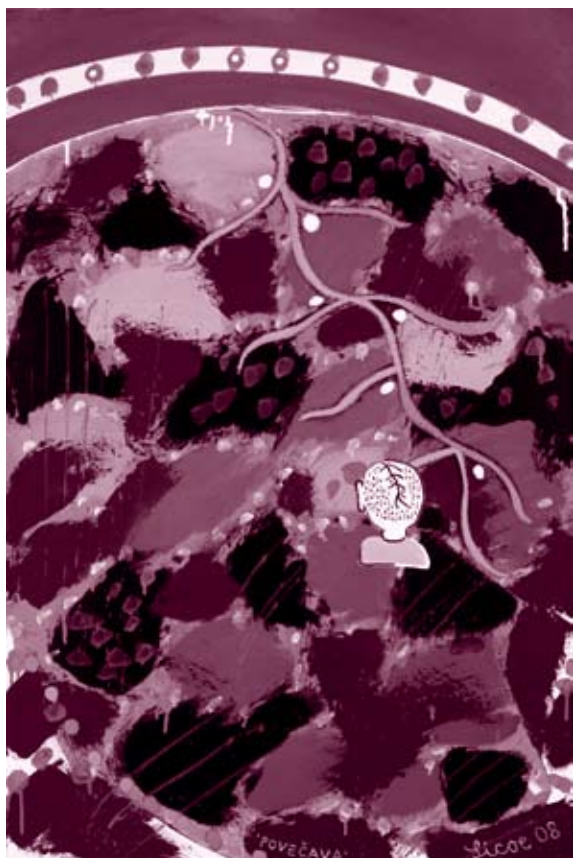
ODPRTJE RAZSTAVE DEL AKADEMSKEGA SLIKARJA SILVESTRA PLOTAJSA SICOEA

PONEDELJEK, 10. NOVEMBRA 2008, OB 18. URI

EKSPRESIVNO PREOBLIKOVANE ZGODBE SLIKARJEVE NOTRANJOSTI

Slike Silvestra Plotajsa Sicoea, ki hkrati kažejo stanje stvari in gibanje, so strastne, sanjave, impulzivne podobe z živobarvano intenzivno utripajočimi ploskvami, poseljene s poenostavljenimi liki znanih in neznanih oseb, živali ali predmetov, ki nastopajo na njegovih manjših, srednje velikih, zelo ozkih ali zelo velikih platnih. Njegovo slikarstvo ni nekaj sterilnega, umetnik slika kar doživlja in kar bo doživel, sprejema in sanja svet okoli sebe takega kot je, ne da bi ga hotel izboljšati, ne da bi čutil potrebo po filozofskih in moralnih sporočilih. Njegove slike ne nastajajo racionalno, ne suho analitično, temveč spontano, dinamično, divje. V trenutku, ko ustvarja, je sanjač in po svoje čarovnik: „vstopam v travnik / bos in ošiljen / ležem med cvetove / prisluhnem mravljam / kot nekoč / gozd še vedno / žari sredi poletja / kot cirkus / diha in tiho vabi / otroštvo imam nekje / v lasih vanj se / potapljam ko nemo

/ zrem nazaj / vidim se otroka / bosonogih sanj / čarovnika“ (Čarovnik 25. 6. 2003). S poezijo se njegovo slikanje povezuje vse od osnovne šole. Že v

njegovih rosno mladih letih so bili njegovi pesniški večeri povezani s slikami. In njegovo slikarstvo je še vedno ves čas povezano s poezijo.

Slikar in pesnik Sicoe – ko se je že v najstniških letih odločil, da bo slikar, si je sam dal vzdevek Sicoe! – s spontanim nanašanjem barv in oblik na belino platna pripoveduje zgodbe, ki nastajajo pred njegovimi očmi in ekspresivno preoblikovane rastejo

iz njegove notranjosti, tako kot z vijuganjem črt na belini papirja slika črke in besede pesmi, ki nastajajo v njegovi duši. Večina njegovih pesmi je ljubezenskih. „Porodilo jih je srečanje in intenzivna zgodba, ki se kar nadaljuje, s Saro, ljubico, ženo, muzo, angelom, vilo. Pesmi so sproščene, polne mladostnega zagona, svetlobe in živih, pristnih čustev, predvsem občudovanja in očaranosti nad čudežem ljubezni in pripadnosti.“ (Tea Štoka, Pesemski zapisi pod lastne slike – spremno besedilo v knjigi Silvester Plotajs Sicoe: Hiša srca, Littera picta, 1998, str. 92) Slike pa – tako silovito samosvoje, drugačne, pritegujoče z močjo natrpanosti in plast za plastjo logično naloženega nereda, urejene po zakonih, ki si jih sam določa pri hotenem upodabljanju razbitosti, raztrganosti in navidezni slučajnosti – ne sledijo klasičnemu modernističnemu slikarstvu, temveč vsebinsko in formalno ubirajo svojo smer.

Njegova umetnost nedvomno temelji na figuralnem oziroma realističnem načinu posredovanja obravnavane vsebine in se naslanja na konkretne ljudi ali predmete. Ker živimo v času, ki realističnemu upodabljanju navidez vsakomur znanih figur in predmetov že zdavnaj ni več najbolj naklonjen,

je opiranje na takšen način odkrivanja vsebinske izraznosti posebna oblika ustvarjalnega delovanja. Plotajsove podobe ne stremijo po idealizaciji, prej po resničnosti, ki je obarvana z določenim razpoloženjem, vznemirjenostjo in naklonjenostjo. V njegovih slikah, ki predstavljajo svojevrsten ritual bivanja, ne gre za odnose med naravo in človekom, temveč za poudarjeno netravnatičen odnos med človekom in računalniško sprogramiranim svetom. Čustvenost je navidezno umaknjena, vendar vedno navzoča. Slikar, ki v ploskovno likovno polje pripoveduje o sebi in o času, ki ga globalizem duši in hkrati razpira drugačne možnosti, po eni strani ironizira pojav vizualne nasičenosti, s katero je današnji svet preplavljen, po drugi pa – hkrati – v slike vnaša močna čustva, obarvana tu in tam z občutki rahle samotnosti, tudi z občutji spokojnosti, predvsem pa z vedrostjo prepojene ljubezni. V različnih sestavih se podobe slikarja, za katerega je življenje užitek in slikarstvo strast, preoblikujejo v zgodbe in gledalca navdihnejo

z občutkom skrivnega zaveznitva. Slike, ki osupnejo prenekaterega gledalca, saj so po neposrednosti komaj primerljive z današnjimi likovnimi svetovi drugih umetnikov, postanejo metafora dvoumnosti, to je tistega dvojnega obstoja, ki ne udejanja samo življenja, temveč tudi udejanjenje slikarstva. Ljubitelj zgodb, pesnik spontanih nagibov, iskalec enkratnosti išče vse bolj izginjajočo individualnost, ki se utaplja v množično popularni enakosti. Slikar, ki od gledalca vedno zahteva pozornost (naj bo to presenetljiv portret Warhola v boksarskih rokavicah ali varljiva podoba ženske pod vanoghovskimi cipresami in sonci), namerne šokantnosti ne izrablja za konstrukcijo lastnega mita. Nasprotno, z vsebinskim združevanjem nezdržljivega gradi zid med seboj in svetom, za katerim kot sanjač pravzaprav skriva svojo občutljivo notranjost.

Ko je postal Sicoe pozoren na površine, je ugotovil, da menjavanje oblike zahteva vzvišeno, vmesno površino med nebom in zemljo: to je tudi razpetost človeka med dvema energijama, med zemeljsko in vesoljno. Če so bili pred leti motivi, ki naj bi se spremenili hkrati s preobrazbo družbe na prelomu tisočletja, sinteza takega razmišljanja, potem ga njegova nepredvidljiva slikarska narava ves čas vodi tja, kjer s poetičnimi besedami slika svojo dušo, svoj notranji obraz in „izginja med pogledi od zunaj navznoter“ (iz pesmi Rečno pohajanje, 2000). Zdi se, da njegove podobe že desetletja nastajajo brez prestanka, ne da bi si slikar vsaj za nekaj časa oddahnil na potovanju vase. Da zato zapiše in nariše vse, kar se mu v življenju dogaja in kar se ga dotakne. Da podira družbene norme in jih presega z alegorijo. Nagovarja z neposrednostjo in očarljivo spontanostjo, razorožuje z otroško naivnostjo ter v vsaki potezi in besedi navzočo ljubečo poetiko. Ne loči mej med resničnostjo in domišljijo, a je v resnici ves čas zvest svoji – edino resnični – zgodbi. Ostaja divji v srcu, a gradi hišo ljubezni.

Tatjana Pregl Kobe

Silvester Plotajs Sicoe

Rojen je bil 12. aprila 1965 v Ljubljani. Leta 1988 je diplomiral pri profesorju Emeriku Bernardu na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani ter tam nadaljeval podiplomski študij iz slikarstva pri profesorju Gustavu Gnamušu in iz grafike pri profesorju Lojzetu Logarju. Leta 1990 se je študijsko izpopolnjeval pri profesorju Martinu Tissingu na Akademiji

Minerva v Groningenu na Nizozemskem. Imel je trideset samostojnih razstav: prvič se je samostojno predstavil leta 1989 v ljubljanski Galeriji Equina, kjer je razstavljal še leta 1995 in 2005; med drugim je razstavljal tudi v ljubljanski Bežigrasjski galeriji (2000), v celjskem Likovnem salonu (2000), v Mestni galeriji Nova Gorica (2001), v mariborskem Salonu Rotovž (2003) ter spet v Ljubljani v Galeriji ART.SI (2004), v Galeriji ISIS (2006) in v Galeriji Oranžna magenta (2008). Založba Littera picta je leta 1998 izdala njegovo pesniško zbirko Hiša srca, ki jo je opremil s svojimi risbami. Doslej še neobjavljeni sta pesniški zbirki Pesmi zvenijo rdeče rumeno (1998) in Kaktus! (2007). Leta 2006 je v zbirki Pigmalion izšla njegova monografija s strokovnim besedilom (Divji v srcu) umetnostnega zgodovinarja Marka Košana. Udeležil se je pomembnejših skupinskih razstav doma in v tujini, zadnje čase se pogosteje udeležuje tudi nekaterih likovnih kolonij. Kot svobodni umetnik živi in deluje v Ljubljani.

RUMENI DREN (*Cornus mas*)

Rumeni dren zacveti že pred olistanjem, pogosto že marca. Ime je dobil po svojih rumenih cvetovih. Ti so združeni v 10- do 25-cvetna kobulasta socvetja, ki jih obdajajo štirje podporni listi. Cvetovi so štirištevni: imajo po štiri cvetne liste in štiri prašnike. Iz plodnice se razvijejo koščičasti plodovi – drnulje. Viseči,

podolgovato jajčasti plodovi so sprva zeleni. Pozno poleti, ko dozori, pa bleščeče rdeči. Navadno se na mestu enega socvetja razvijejo do tri drnulje. Nasprotno nameščeni širokosuličasti listi rumenega dreva so celorobi, raztreseno pokriti s kratkimi, prileglimi dlačicami. Dlake pa so zgoščene v žilnih kotih na spodnji strani lista. Vsak list ima navadno štiri lokasto ukrivljene stranske žile.

Rumeni dren najdemo v gozdovih, grmiščih in živih mejah ter sajenega v parkih po vsej Sloveniji, prijajo pa mu toplejše lege. Je namreč toploljubni grm, ki zraste do pet metrov visoko. Za njegov videz pa naj

bi bil kriv medved, ki se je nekoč odločil, da bo pod grmom počakal, da drnulje dozori. Počasno zorenje plodov pa je medveda tako ujezilo, da je grm polomil. Od takrat ima rumeni dren skrivenčno postavo.

Zreli plodovi rumenega dreva so užitni in poleg sladkorjev, česlovin in nekaj organskih kislin vsebujejo tudi veliko vitamina C. Iz njih se lahko pripravi okusne marmelade in kompote, omake ali žganje, možno pa jih je shraniti tudi v slanici in jih ponuditi namesto oliv.

Poleg rumenega dreva živi v Sloveniji še en predstavnik družine drenovk (Cornaceae). To je rdeči dren, čigar črnomodri plodovi so neužitni, ime pa je dobil po temnordeči barvi mladih poganjkov.

Jošt Stergaršek

Viri:

Botanika – sistematika, evolucija i geobotanika, Karl Maegdefrau in Friederich Ehrendorfer, Školska knjiga, Zagreb, 1997

Divja hrana, Dario Cortese, Kmečki glas, Ljubljana, 1995

Gradivo za Atlas flore Slovenije, Nejc Jogan (ur.), Center za kartografijo favne in flore Slovenije, Miklavž na Dravskem polju, 2001

Exkursionsflora von Deutschland, Werner Rothmaler, Gustav Fischer Verlag, Jena, 1995

Flora Helvetica, Konrad Lauber in Gerhart Wagner, Verlag Paul Haupt, Bern, 1998

Mala flora Slovenije, Andrej Martinčič, et al., Tehniška založba Slovenije, Ljubljana, 2007